

OM FORSKNINGSMOTALEN

Forskningsomtalen er laget av Klepp kommune. Omtalen skal være til støtte for beslutningstakere i kommunen.

KLEPP KOMMUNE

FORSKNINGSMOTALEN

Hva kan fremme god håndtering av smertelindring hos personer med demens?

Håndtering av smertelindring hos personer med demens kan bli påvirket av en rekke faktorer på og mellom nivå. I samspill kan prosedyrer, organisering og kunnskap føre til gode observasjoner og hensiktsmessige tiltak. Dette viser en kunnskapsoppsummering fra 2023.

Klepp kommune ønsket å vite mer om håndtering og effekt av ikke-medikamentelle tiltak for å dempe smerter blant personer med demens, med begrenset adekvat kommunikasjon, som bor i institusjon eller hjemme. Denne forskningsomtalen er en av to omtaler på bakgrunn av den nevnte problemstillingen, og omtalen søker å øke forståelsen av hva som fremmer forbedret smertelindring hos personer med demens.

HOVEDBUDSKAP

Den systematiske oversikten til Liao et al. fra 2023 oppsummerer faktorer og hemmere for håndtering av smerteproblematikk hos personer med demens. Vi har i denne omtalen valgt å presentere faktorene.

Forfatterne beskriver følgende faktorer for håndtering av smerte hos demenspasienter:

Individnivå:

- Tett observasjon av atferd og eventuelle endringer i denne for å avdekke smerter. Det kan være uro, agitasjon eller nedsatt appetitt.
- Forstå personen med demens når man skal behandle og monitorere effekt av smertelindring.

Mellommenneskelig nivå:

- Mer kunnskap og erfaring hos helsepersonell når det gjelder demens og smertelindring.
- Bruke flere og effektive kommunikasjonsstrategier, som f.eks. klare og tydelige setninger, aktiv lytting, og gi god responstid.
- Positive relasjoner mellom helsepersonell.
- Ha nok tid og informasjon om pasienten tilgjengelig.
- "Bygge rapport" - få informasjon fra pasienten, pårørende og andre fagdisipliner og spesialiteter om nødvendig.

Organisatorisk nivå:

- Lett tilgang til opplæring.
- Tilstrekkelig tid til pasienten.
- Godt samarbeid mellom vakter og enheter.
- Redusere bakgrunnsstøy og tid i stressfulle omgivelser.

Systemnivå:

- System for individualisert tilnærming til den enkelte pasient.
- Bruke kartleggingsverktøy.
- Bruke ikke-medikamentelle intervensjoner.
- Forbedre smertevurdering og dokumentasjon.
- Tilgjengelige skriftlige veiledere for håndtering av smerteproblematikk.
- Hjelp mindre erfarne pleiere med å kartlegge smerter.

BAKGRUNN

Det er i dag over 100 000 personer med demens i Norge, og dette tallet vil være fordoblet innen 2050. Et betydelig antall personer med demens opplever smerter daglig, og det er rapportert at dette gjelder 57.3 % av hjemmeboende og 43 % på langtidsplass i institusjon. Til tross for høy forekomst er smerter ofte underbehandlet for personer med demens. Mangel på kunnskap, ferdigheter og systematisk oppfølging av smerter kan føre til redusert livskvalitet og i noen tilfeller utfordrende atferd.

Nasjonal faglig retningslinje om demens inneholder lite konkrete anbefalinger om ikke-medikamentell smertebehandling, men advarer mot uheldige bivirkninger av smertestillende legemidler. Klepp kommunen ønsket derfor å søke etter forskning for å få støtte til forbedringsarbeid og fremme kunnskapsbasert praksis.

HVA ER DENNE INFORMASJONEN BASERT PÅ?

Denne forskningsomtalen er basert på en systematisk kunnskapsoppsummering fra 2023 som identifiserte hva som hemmer og fremmer håndtering av smerteproblematikk hos personer med demens. Både generelle og akutte smerter er omtalt, men enkelte studier har mer spesifikk tilnærming som for eksempel smerter i munn og postoperativ smerte. Det var i hovedsak helsepersonell som uttalte seg om håndtering av smerter og iverksatte tiltak, og i noen studier var pasienter med demens og pårørende intervjuet.

Kunnskapsoppsummeringen inkluderte 26 originalstudier utført i tidsrommet 2002 – 2022, fra ni land som det er naturlig å sammenligne seg med, som for eksempel Sverige, Storbritannia og USA.

Kunnskapsoppsummeringen inkluderte studier med kvalitativt (18), kvantitativt (4) og flermetodisk (4) design. Studiene var utført i ulike helse- og omsorgsenheter, fra akuttavdelinger i sykehus, hjemmesykepleie til langtidsopphold i sykehjem.

Det er tett sammenheng mellom fremmere på tvers av alle nevnte nivåer. Noe av budskapet i kunnskapsoppsummeringen er at det må arbeides systematisk med smertehåndtering på alle disse nivåene dersom man skal oppnå bedre smertelindring hos personer med demens. Det er anbefalt å utvikle og implementere retningslinjer og prosedyrer som inkluderer smertevurdering og tverrfaglig tilnærming. På det mellommenneskelige plan tar kunnskapsoppsummeringen til orde for at det er viktig med mer klinisk erfaring blant helsepersonell for å kunne tilby smertebehandling med høy kvalitet, fordi man da har bedre kunnskap og ferdigheter relatert til demens og smerter.

TILLIT TIL RESULTATENE

Kunnskapsoppsummeringen har fulgt en anerkjent metode for systematisk å søke etter studier

og syntetisere hemmere og fremmere for å gi smertelindring til personer med demens. Forfatterne har gjort en kvalitetsvurdering ved hjelp av Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT). De 18 kvalitative og fire kvantitative studiene ble vurdert til å ha høy kvalitet, de fire flermetodiske studiene hadde lav, moderat eller høy kvalitet. Vi har ikke gjort en systematisk tillitsvurdering utover den forfatterne av kunnskapsoppsummeringen gjennomførte. Videre vurderer vi at funnene i kunnskapsoppsummeringen er konsistente på tvers av de inkluderte studiene. Funnene er gjenkjennbare fra vår arbeidshverdag, og personene med demens i studiene er nokså like tjenestemottakere i vår kommune.

OM DENNE FORSKNINGSMOTALEN

Det ble gjennomført et litteratursøk i databasene Epistemonikos og Cochrane Library i november 2025. Søket ble utført i samarbeid med kommunalt ansatte, forskere og en bibliotekar. Vi benyttet søkeord relatert til personer med demens og smerter, som for eksempel "cognitive impaired", "dement*" og "pain-management", og søket var avgrenset til de siste fem årene. Søket ga 39 unike referanser som ble gjennomgått, og 36 av disse ble ekskludert etter vurdering av tittel og sammendrag. Tre studier ble lest og kvalitetsvurdert i fulltekst av forskere og kommuneansatte uavhengig av hverandre, og to av kunnskapsoppsummeringene ble valgt hvorav en er presentert i denne omtalen.

TA KONTAKT

E-post: Anita.Ovstebo.Bjerke@klepp.kommune.no

SITERING

Forskningsomtalen kan siteres slik: Bjerke, A.Ø., Mikalsen, L., Sevid, C.H., Dombestein, H. Hva kan fremme god håndtering av smertelindring hos personer med demens? Forskningsomtale (internettadressen) Klepp kommune, 2026.

KILDE

Liao, Y.J., Jao, Y.L., Berish, D., Hin, A.S., Wangi, K., Kitko, L., Mogle, J., Boltz, M. A Systematic Review of Barriers and Facilitators of Pain Management in Persons with Dementia. The Journal of Pain, Vol 24, No 5 (May), pp 730-741 (2023)

REFERANSE TIL ANNEN LITTERATUR

Helsedirektoratet (2017-08-16T00:00). Nasjonal faglig retningslinje om demens [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet (siste faglige endring 23. februar 2024, lest 11. desember 2025). Tilgjengelig fra

<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/demens>

